

ရောမအင်ပါယာ အသင်းတော် (၃၁၃-၄၇၆)

■ ခရစ်ယံသာသနာ ပြန့်နှံ့မှု အေဒီ ၃၂၅ ထိ ■ ခရစ်ယံသာသနာ ပြန့်နှံ့မှု အေဒီ ၆၀၀ ထိ

ကွန်စတန်တီနိုပယ်သည် ရောမ၏ ဧကရာဇ်မင်းဖြစ်လာသော အေဒီ ၄ ရာစု၏ အစောပိုင်းကာလတွင် ခရစ်ယာန်၏ နောက်ကျသော ရှေးဟောင်း အမွေအနှစ်များ စတင်ခဲ့၍ ၎င်းသည် အလယ်ခေတ်ထိတိုင် ထွန်းတောက်ခဲ့ပေ သည်။ ဤကာလ၏ ခရီးဆုံးသည် ရောမ၏ အကိုင်းခွဲ ပြုပြင်ပြောင်းလည်းခြင်း ကာလများ ပုံမှန်ကြီးထွားလာခြင်း ကြောင့် ရွှေ့လျော့ပြောင်းလဲမှုများ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ဖြစ်ပေါ်မှုတွင် အချိန်ကာလနှင့် နေရာဒေသများမှာ ကွဲပြားခြားနားခဲ့ပေသည်။ ၎င်းကို ယေဘုယျ အားဖြင့် ကာလသတ်မှတ်မှုမှာ အေဒီ ၆ ရာစု၏ နှောင်းပိုင်း နောက် အကျဆုံးဖြစ်၍ ဂျပစ်တင်နီယန်၏ ပြန်လည်အောင်မြင်ခြင်းကာလ တို့ဖြစ်သည်။ ပိုမိုသော ရိုးရာအစဉ် အလာအရ ခေတ်ကာလ သတ်မှတ်မှုများမှာ ဂိုမူလပ်စ် သြဂတ်စတပ်စ် အေဒီ ၄၇၆ ဟု ဖြစ်သော်လည်း၊ နောက်ဆုံး အနောက်တိုင်း ဧကရာဇ် နန်းချခံရသော (နှစ်) ဟု အစဉ်အလာ နားလည် သတ်မှတ်ထားပေသည်။

ခရစ်ယာန်သာသနာအား တရားဝင်ပြဋ္ဌာန်းခြင်း

ဂလာရီးယာ့စ် **Galerius** သည် အေဒီ ၃၁၁ ဧပြီလတွင် ခရစ်ယာန် သာသနာ ကျင့်ဆောင်မှုအား ခွင့်ပြုပေးသော ဓမ္မသတ်ကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၃၁၃ တွင် ကွန်စတန်တီနို (၁)နှင့် လက်စ်စင်နီးယာ့စ် တို့က မီလန် ဓမ္မသတ်၌ ခရစ်ယာန် သာသနာ၏ သည်းခံခွင့်လွှတ်မှုကို ကြေငြာခဲ့သည်။ ကွန်စတန်တီနိုသည် ပထဦးဆုံး ခရစ်ယာန် ဧကရာဇ် ဖြစ်လာခဲ့သည်။ အေဒီ ၃၂၀ သီအိုဒိုစီးယာ့စ် (၁)၏ ထီးနန်းအောက်၌ ခရစ်ယာန် သာ သနာသည် အထင်ရှားဆုံး သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော် သာသနာ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ပထမဆုံး ဧကရာဇ် ကွန်စတန် တီနို (၁) သည် ခရစ်ယာန် ပေါ်၌ တိမ်းညွတ်မှုသည် ပထဦးဆုံးသော ဧကရာဇ်မင်းတစ်ပါးက သာသနာအား တရားဝင်ပြုမှုအတွက် ပွင့်လင်းစွာ အဆင့်တိုးပေးလိုက်ခြင်းလည်း ဖြစ်ခဲ့ပေသည်။

ကွန်စတန်တီနို သည် ဂရိတ်

ကွန်စတန်တိန်၏ အလွန်ကြီးများသော ရုပ်တု (မျူစီ၊ ကာပီတိုလီနို [Musei Capitolini](#))

ကွန်စတန်တိန် (အလယ်) နှင့် နစ်ဆာ ပထမ သံဃာယနာမှ ဖသားများ (အေဒီ ၃၂၅) နိုက်နို ခရိတ်မှ ၃၈၁ ပုံစံအား ကိုင်ထားသည့်ပုံ

ဧကရာဇ် ကွန်စတန်တိန် (၁) အား သူ့မိခင် ဟလီနာက ခရစ်ယာန်သာသနာ ပြသခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ သူ ငယ်စဉ် က သူ့မိခင်၏ ခရစ်ယာန် သာသနာ၌ မြတ်နိုး ကြည်ညိုမှုပေါ်၌ ခရစ်ယာန် သာသနာအား သူ အယူရှိခဲ့လေ သလော။ သို့တည်းမဟုတ် သူ့ဘဝ၏ အတွေ့အကြုံပေါ်၌ သူသည် ဘာသာတရားကို အယူရှိလာခဲ့လေသလော ဆိုသည် ကို ပညာရှင်များအကြား ဝိရောမီ တစ်ခု ဖြစ်နေခဲ့ပေသည်။

ခရစ်ယာန် သာသနာ ကောက်ကြောင်း မှတ်တမ်းများက ကွန်စတန်တိန်သည် အေဒီ ၃၁၂ ခုနှစ် မာလီဗီယန် တံတားစစ်ပွဲတွင် ထူးခြားသော အတွေ့အကြုံတစ်ခုကို ရခဲ့ပေသည်။ ထိုစစ်ပွဲပြီးနောက် သူသည် အနောက် တိုင်း၏ ဧကရာဇ်မင်းအဖြစ် ကြေငြာခဲ့သည်။ ထိုမှတ်တမ်းများအရ ထိုစစ်ပွဲမတိုင်မှီ သူသည် နေကို ကြည့် လိုက်သော အခါ ထိုနေမင်းပေါ်၌ ကြက်ခြေခတ် (လက်ဝါးကပ်တိုင်) အလင်းကို မြင်ခဲ့ရသည် (၎င်းကို ဂရိ စကားလုံးများဖြင့် "EN TOYTO NIKA" ဤအရာဖြင့် အောင်မြင်လတ္တံ့ ဟု ဖြစ်၍ လက်တင်စာပေဖြင့် "in hoc signo vinces" ဟု မကြာခဏ တင်ပြပေသည်။) ထို့ကြောင့် သူသည်

သူ၏ စစ်တပ်များကို ခိုင်းများပေါ်၌ ခရစ်ယာန် သင်္ကေတ(the Chi-Ro) အား တပ်ဆင်စေခဲ့သည်။ ထို့နောက် သူတို့သည် အောင်ပွဲဆင်ခဲ့သည် ဟူ၏။ ဤ အချက်အားဖြင့် ကွန်စတန်တိန်သည် ခရစ်ယာန် သာသနာအား မည်မျှ ဩဇာသက်ရောက် စေ သည်ကို ကြေညက်စွာ နားလည်ရန်မှ ခက်ခဲလှပေသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် စစ်တပ်တွင်းမှာ အရာရှိကြီး များ ကဲ့သို့ အင်ပါယာအတွင်း ဩဇာ အကြီးဆုံး လူများဖြစ်သည်ပင် ရှေးဟောင်း (ခရစ်ယာန် မဟုတ်သည့်) အယူအဆ၌ပင် ရှိနေခဲ့၍ ကွန်စတန်တိန်၏ အုပ်ချုပ်မှုသည် အနည်းဆုံး ဤအနေအထားကို ဖော်ပြရန် လိုလား ကြောင်း ပြသနေပေသည်။ စစ်ပွဲ၏ ဆက်စပ် နေသော ရှစ်နှစ် ကာလတိုင် ရောမ ကြေးသွန်း ဒင်္ဂါးများတွင် ရောမ နတ်ဘုရားပုံအား ဆက်လက် သုံးစွဲနေခဲ့ ပေသည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ကွန်စတန်တိန် နန်းတက်လာခြင်းသည် ခရစ်ယာန် အသင်းတော်များ အတွက် တစ်ဆစ်ချိုး ပြောင်းသွားခြင်းသည်ကား အမှန်ပင်။ ကွန်စတန်တိန်သည် သူ၏ အောင်မြင်မှု နောက်ပိုင်း၌ အသင်းတော် အတွက် ရံပုံငွေများထောက်ပံ့ခြင်း၊ ဓမ္မတရားရုံးများ တည် ဆောက်ခြင်း၊ ခရစ်ယာန် ဘုန်းကြီးများအား အခွန် ကင်းလွတ်ခွင့်ကဲ့သို့ လိုက်လျောမှုများ ပေးခြင်း၊ ခရစ်ယာန် တို့အား အဆင့်မြင့် ရာထူး ရာကန်များပေးခြင်းနှင့် ခိုင်အိုလက်တိန်း လက်ထက် နိုင်ငံတော် နှိပ်ကွပ်မှုကြီးအတွင်း ပြည်သူပိုင်သိမ်းခဲ့သည် များကို ပြန်ပေးခြင်းများ လုပ်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၃၂၄ နှင့် ၃၃၀ ကြားကာလတွင် ကွန်စတန် တိန်သည် ဘိုင်ဇန်တိုင်ရှိ ဘော့စ်ဖိုးရပ်စ် (ထိုမှ သူ့အား အမည် ကွန်စတန်တိန်ဘဲလ်ဟု အမည်တွင် လာစေ ခဲ့သည်) ပေါ်၌ အကြမ်းထည်ဟန်ရှိသော အင်ပါယာသစ် နေပြည်တော်ကို တည်ဆောက်ခဲ့ပေသည်။ မြို့ထည် တည်ဆောက်မှုမှာ ခရစ်ယာန် အနုပညာနှင့် ဗိသုကာ လက်ရာများ ဖုံးလျှက်ရှိပေသည်။ မြို့ရိုး၌ ခရစ်ယာန် ဘုရားကျောင်းများ ပါဝင်ခဲ့၍ (ရှေးဟောင်း ရောမတို့နှင့် အသွင်မတူဘဲ) ရှေးဟောင်း (ခရစ်ယာန် မတိုင်မှီ ရှေးလူဟောင်းတို့၏) ဘုရားကျောင်းများ မပါဝင်ခဲ့ပေ။ ထိုအချိန်က ခေတ်စားနေသော ရိုးရာအတိုင်း သူသည် သူ၏ နောက်ဆုံးချိန် (သေအံ့ဆဲဆဲ သို့မဟုတ် သေပြီး ကုတင်ပေါ်တွင် တင်ထားချိန်) တွင် နှစ်ခြင်း ခံယူခဲ့ ပေသည်။

ကွန်စတန်တိန်သည် အသင်းတော်၏ ခေါင်းဆောင်အနေအထားမှလည်း ဆောင်ရွက်ခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၃၁၃ တွင် သူသည် မီလန် ဓမ္မသတ်ကို ချမှတ်လျက် ခရစ်ယာန် ဘုရားဝတ်ပြုခြင်းကို တရားဝင် သတ်မှတ်ခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၃၁၆ တွင် ဒွန်နစ်တတ်တက်စ် **Donatist** ပဋိပက္ခနှင့်ပတ်သက်၍ မြောက်အာဖရိက အငြင်းပွားမှု၌ တရား သူကြီး အဖြစ် ဆောင်ရွက် ခဲ့ပေသည်။ ပိုမိုထင်ရှားသည်မှာ အေဒီ ၃၂၅ တွင် သူသည် **နစ်ဆာ သံဃာယနာကြီး Council of Nicaea** ကို ဆင့်ခေါ်ခဲ့ပေသည်။ ၎င်းသည် (ဂျေရုဆလင် သံဃာယနာအား ထည့်အတွက်ခဲ့လျှင်) **အရီယန် Arian** ဝိရောဓိအား သဘောတူညီမှု အရနိုင်ဆုံးသော ထိရောက်လှသည့် **ယူမင်နီကယ်လ် သံဃာယနာကြီး Ecumenical Council** ပင်ဖြစ်၏။ သို့သော် ၎င်းကို နိုက်စ်နီ ဩဝါဒ **Nicene Creed** ဟု ခေါ်ပေ၏။ အခြားအရာများကြား၌ ၎င်းသည် ခရစ်ယာန် လောက စတင်လာသော တစ်ခုတည်းသော ကာသို လစ် အသင်းတော်မြတ်၏ ယုံကြည်ချက်ဟု ပြောဆိုကြ၏။ ကွန်စတန်တိန် နန်းဆက်သည် အသင်းတော်တွင် ခရစ်ယာန် အင်ပါယာ တည်ရှိမှု အစဉ်အလာ တစ်ခုအား တည်ထောင်ခဲ့ပေ၏။ ဧကရာဇ်များက သူတို့ အုပ်ချုပ် ခံများ နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာသန်စွမ်းရေးအတွက် ထာဝရဘုရားသခင် ကဲ့သို့ သူတို့၌ တာဝန်ရှိသည်ဟု သူတို့ကိုယ် သူတို့ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြ၏။ ထို့ကြောင့် သူတို့အနေဖြင့် သမရိုးကျဝါဒအား ထိန်းသိမ်းကာကွယ် ထားရန် တာဝန် တစ်ရပ်ရှိသည်ဟု ခံယူထား၏။ သို့သော် ဧကရာဇ်မင်းသည် ဩဝါဒတော်များ၌ ဆုံးဖြတ်ခြင်း မပြုချေ။ ထိုအရာသည် ဘွဲ့စံရှေ့ပုံများ၏ တာဝန်သာ ဖြစ်၏။ သူ၏ရာထူးမှာ ဩဝါဒတော်အား အာဏာစက် ဖြင့် ကာကွယ်ထားရန်၊ မိစ္ဆာအယူများကို သုတ်သင်ရန်၊ အသင်းတော်များအား စုစည်းစွာ ကိုင်တွယ်ထားရန် သာ ဖြစ်၏။ ဧကရာဇ်မင်းသည် သူ၏ အင်ပါယာ အတွင်း၌ ထာဝရဘုရားသခင်ကိုသာ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ရန် သေချာအောင် ဆောင်ရွက်၏။ ၎င်းမှာ ဘုရားရှိခိုးခြင်းကို ခရစ်ယာန် ဘုရားကျောင်း၌ စုပေါင်းပါဝင် ဝတ်ပြုခြင်း ကို တာဝန်တစ်ရပ်အနေဖြင့် ပြဌာန်းခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဤအစဉ်အလာသည် အေဒီ ၅ ရာစု ၆ ရာစုထိ တစ်ခု တည်းသော မင်းဆက်အောက်၌ ဆက်လက်တည်ရှိနေခဲ့၏။ ထို့နောက်တွင် ဘာသာရေးရာ ကောင်စီအား အားကိုးစရာ မလိုဘဲ အင်ပါယာ ဓမ္မသတ်အားဖြင့် ဩဝါဒများကို ပြောင်းလဲရန် ရှာကြံလာခဲ့၏။ သို့သော်လည်း ကွန်စတန်တိန်၏ အစဉ်အလာသည် စံအဖြစ် ယေဘုယျ တည်ရှိနေခဲ့ပေသည်။

သို့သော်လည်း ကွန်စတန်တိန် နန်းသက်တွင် အင်ပါယာ တစ်ခုလုံးအတွင်း၌ ခရစ်ယာန် သာသနာအား အလုံး စုံ လက်ခံသည်ဟု တင်ပြထားခြင်း မရှိသည့်အပြင် ညှင်းပန်းနှိပ်ကွပ်မှုလည်း အဆုံးသတ်ခဲ့သည်ဟု မဆိုနိုင်ချေ။ အရှေ့ဘက်တွင် သူ့ကိုဆက်ခံသော ကွန်စတန်တိယဘွဲ့စ် (၂) **Constantius II** သည် အရီယန်တစ်ဦး ဖြစ်၍ အရီယန် ဘွဲ့စံရှေ့ပုံများအား

သူ၏ နန်းတွင်း၌ ဆက်လက်ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်ထားပေသည်။ ထို့ပြင် အော် သိုဒေါ့ ဘွဲ့ရောင် များအား ဖယ်ရှားရန် နည်းမျိုးစုံကို ရှာကြံခဲ့ပေသည်။

ခရစ်ယာန်လောက၌ ဖေါက်ပြန်ရေးသမား ဂျူလီယန်ဟု ထင်ရှားသော ကွန်စတန်တီယာန်အား ဆက်ခံသူ ဂျူလီယန်သည် အတွေးအခေါ်ပညာရှင် တစ်ဦးဖြစ်၍၊ သူသည် ခရစ်ယာန် သာသနာအား နိုင်ငံတော် သာသနာ အဖြစ်မှ ပယ်ဖျက်၍ ပလေတို လက်သစ် ဝါဒ **Neo-platonic** နှင့် ရှေးဟောင်းဘာသာ ဒဏ္ဍာရီဆိုင်ရာများကို တိမ်းညွတ်ခဲ့၍၊ ခရစ်ယာန် သာသနာ တည်ဆောက်မှုကို တုန်လှုပ်စေခဲ့ပေသည်။ ရှေးဟောင်းဘာသာများကို၏ ဂုဏ် သိက္ခာကို ပြန်လည်ထူထောင်ရန် ရည်ရွယ်လျက် သူသည် (ရှေး ရောမ-ဘာသာများ၌ မသိခဲ့သော) ခရစ်ယာန် ရိုးရာမှ ဘုန်းကြီးရဟန်း အဖွဲ့ကိုယ်ထည် (သံဃနာယက အဖွဲ့)၊ လူထု အလှူရုံပုံငွေ ဌာနများကို နမူနာ ယူလျက် ရှေး သာသနာများကို ပြင်ဆင်ခဲ့ပေသည်။ ဂျူလီယန်သည် ခရစ်ယာန် သာသနာအား နိုင်ငံ တော် သာသနာ အဖြစ်မှ စွန့်ရစေရန် (လွယ်ကူစေရန်) များစွာသော အခွင့်ထူးခံများ (အခွန်လွတ်ငြိမ်းသော ပုပ်ရဟန်း လူတန်းစား) နှင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိသော လူတန်းစားများကို ဖတ်ထုတ်ခဲ့ပေသည်။ သူ၏ ပြုပြင် ပြောင်းလဲရေး မူသည် အခြား အုပ်စုများ အကြား ဘာသာရေးဆိုင်ရာ သောင်းပြောင်းထွေလာ ရှုပ်ထွေးစေရန်၊ ရှေးဟောင်း ဘာသာ ဝတ်ကျောင်းများအား ပြန်ဖွင့်ပေးခြင်း၊ တိတ္ထိဟု စွပ်စွဲလျက် ပြည်နှင့်ဒဏ် ပေးခံထား ရသော ခရစ်ယာန် ဘွဲ့ရောင်များကို ပြန်လည် လက်ခံခြင်း၊ ဂျူးဘာသာအား ချိုးမြှောက်ခြင်း၊ ခရစ်ယာန် ဘုရားကျောင်းမြေများအား မူလပိုင်ရှင်များ လက် သို့ ပြန်ပေးခြင်းများ ဖန်တီးခဲ့ပေသည်။ သို့သော် ဂျူလီယန်၏ နန်းသက်ကား မကြာခဲ့ချေ။ အရှေ့ပိုင်း၌ ဝါဒဖြန့်ချိ နေချိန်တွင်ပင် နတ်ရွာစံခဲ့ပေသည်။

ခရစ်ယာန် သာသနာသည် ဂျူလီယန်ကို ဆက်ခံသော ဂျီဗီယန် **Jovian**၊ ဗဲလ်လင်တင်နီယန်(၁) **Valentinian I** နှင့် ဗဲလ်လင်စ် **Valens** လက်ထက်များ (အရှေ့ဘက် နောက်ဆုံး အရီယန် ခရစ်ယာန် အင်ပါယာ) တွင် အရှိန် အဝါကြီးသော ဘာသာ ဖြစ်လာခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၃၈၀ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၇ ရက်နေ့တွင် သီအိုဒိုစီယာ့စ်က ကာ သိုလစ် ခရစ်ယာန်ကို ဗဟို အချုပ်အခြာ တရားဝင် နိုင်ငံတော် ဘာသာ အဖြစ် တည်ထောင်သည့် ဓမ္မသတ် **De Fide Catolica** ကို ချမှတ်၍ အခြား ဘာသာများအား တရားမဝင် ကြေငြာခဲ့သည်။ ရှေးရိုးရာ ဘုရားကျောင်းများကို ပိတ်ပစ်ခဲ့သည်။ (**Theodosian Code XVI.1.2; and Sozomen, "Ecclesiastical History", VII, iv.**) ထပ်မံ၍ တိုးချဲ့တားမြစ်ချက်များကို သီအိုဒိုစီယာ့စ် (၁)၏ အေဒီ ၃၉၁ တွင် ဖော်ပြထားပြီး ကျန်ရှိနေ သည့် ရှေးရိုးရာ ဘာသာများကို တားမြစ်ပိတ်ပင်ကြောင်း များဖြစ်ပေသည်။

သင်းအုပ်ဆရာတော်ပိုင် နယ်ပယ်

ခရစ်ယာန် သာသနာအား တရားဝင်ပြုပြီးနောက် အသင်းတော်သည် အင်ပါယာ ကဲ့သို့ပင် စည်းရုံးရေးဒေသ နယ်ပယ်များကို မွေးစား သတ်မှတ်ခဲ့ပေသည်။ ၎င်းတို့မှာ နယ်မြေဆိုင်ရာ ခရိုင်ဒေသများ ဖြစ်၍ သင်းအုပ် ဆရာပိုင် နယ်ပယ်ဒေသ ဟု ခေါ်ပေသည်။ အင်ပါယာ အစိုးရဆိုင်ရာ အုပ်ချုပ်ဒေသ ပိုင်းခြားသတ်မှတ်မှု အတိုင်း ပင် ဖြစ်ပေသည်။ နယ်ပဒေသများ၏ တရားဝင်သာသာသနာ မပြုမီက အစဉ်အလာ ကဲ့သို့ပင် အဓိက ဗဟိုတွင် အထိုင်ချရသော ဘွဲ့ရောင်များသည် သင်းအုပ်ဆရာပိုင်ဒေသ တစ်ခုစီအား ကြည့်ရှုရပေသည်။ ဘွဲ့ရောင်၏ တည်ရှိရာသည် သူ့ကုလားထိုင် သို့မဟုတ် သူကြည့်ရှုရာဒေသ ဖြစ်၍၊ ကြည့်ရှုရာဒေသများ အနက် ရောမ၊ ကွန်စတန်တီနိုဘဲလ်၊ ဂျေရုဆလင်၊ အန္တီအုတ်နှင့် အလက်ဇန်းဒြား ဒေသဝေးခုမှာ အထူး ဘုန်းတော်ကြီး (ဒေသ) ဖြစ်ပေသည်။ ဤကြည့်ရှုရာ ဒေသများ၏ ဂုဏ်သိက္ခာသည် သူတို့၏ ဖခင် (တည်ထောင်သူ) တပည့်တော်များ (ယေရှု၏ တပည့်စဉ်ဆက်အဖြစ် ခံယူသူများ)၏ အပေါ်၌ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း တည်နေ၏။ ထို ရှေ့ဦး တပည့် တော်ကြီးများထံမှ ကျန်ဘွဲ့ရောင်များမှာ ဆက်ခံသူ (သာသနာ့အမွေခံများ) ဖြစ်၏။ ဥပမာအားဖြင့် ရှင်မာကု သည် အလက်ဇန်းဒြား အကြည့်ဒေသ၏ တည်ထောင်သူ (ဖခင်) ဖြစ်၏။ ရှင်ပေတရုသည် ရောမကြည့်ရှုရာ ဒေသ၏ ဖခင်ဖြစ်၏။—စသည်အားဖြင့်ပင်—။ အခြားသော သိသာသည့် အထူးဘုန်းတော်ကြီး ဒေသများအနက် ဂျေရုဆလင်သည် ခရစ်တော်၏ ခန္ဓာဝန်ချရာ၊ ရှင်ပြန်ထမြောက်ရာ၊ ပထမရာစု သံဃာယနာ စုဝေးရာ စသည် ဖြင့်—။ အန္တီအုတ်မှာ ယေရှု၏နောက်လိုက်များက ခရစ်ယာန်အဖြစ် စတင်ခံယူရာ၊ ယေရှုခရစ်၏ နောက်လိုက် များအား သိက္ခာကျအောင် ဝေဖန်ပြောဆိုခြင်း ခံခဲ့ရရာ ဒေသများဖြစ်၏။ ရောမမှာလည်း ရှင်ပေတရုနှင့် ရှင် ပေါလုတို့

အာဇာနည် ဖြစ်ခဲ့ရသည့် ဒေသ၊ ကွန်စတန်တီနိုဘဲလ်သည်လည်း ရောမအသစ် အဖြစ် ထင်ရှားမှုများ ရှိပေ၏။ ကွန်စတန်တီနိုဘဲလ်သည် ကွန်စတန်တီနိုင်းမင်းက အေဒီ ၃၃၀ တွင် နေပြည်တော် အဖြစ် ပြောင်းရွှေ့ခဲ့၍ ဤမြို့တော်အဝှမ်းတွင် အရေးပါသော ဌာနပုဒ် (အမြတ်တရိုး သိမ်းဆည်းရာများ) ရှိနေ၏။

ပုပ်ရဟန်းမင်းရာထူးနှင့် ထိပ်ဆုံးအနေအထား

ပုပ်ရဟန်းမင်းသည် ရောမ၏ ဘုံစံရှေ့ပုံဖြစ်၍ ရုံးသည်လည်း ပုပ်ရဟန်းမင်း၏ ပလ္လင်ဖြစ်၏။ ၎င်း၏ ရာထူးမှာ (အုပ်ချုပ် ထိန်းသိမ်းရာဒေသမှာ)ပထမရာစုတွင် သင်းအုပ်ဆရာ၏ အုပ်ချုပ်ထိန်းသိမ်းမှု ကိုထည့် (ဧရိယာ) ဖွံ့ဖြိုး ကျယ်ပြန့်မှုနှင့်အညီ တညီတည်း တထပ်တည်းပင် (အတူတူ ကျယ်ပြန့်သွားခြင်း) ဖြစ်၏။ သို့သော် ပုပ်ရဟန်း များဆိုင် ရုံးထိုင်ခြင်း နေရာများမှာ ပိုမိုကောင်းမွန်သော ဌာနဟု အထင်အမြင် ခံရမှုများလည်း ရှိပေသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရောမ ကြည့်ရှုအုပ်ချုပ်မှုဌာန (ရောမအချေစိုက် ပုပ်ရဟန်းမင်းသည်) အခြားသော ဌာနများမှ ပုပ်ရဟန်းမင်းများထက် သာလွန်သည် ဟု သတ်မှတ်ချက်မျိုး ဖြစ်၏။ ဤအစဉ်အလာ ဖြစ်တည်မှု ကွင်းဆက်မှာ သမိုင်းနှင့်ချီ၍ မှေးမှိန်ကွယ်ဝှက်နေမှုများ ရှိခဲ့၏။ သီအိုရီ ဥပဒေအားဖြင့် ၎င်းမှာ ရှေးဟောင်း ခရစ်ယာန် ရိုးရာ သုံးခုမှ မြစ်ဖျားခံလာ ခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ ၎င်းတို့မှာ (၁) တပည့်တော် (တမန်တော်) ရှင် ပေတရုသည် တပည့်တော်များ အကြားတွင် သာလွန်မြင့်မြတ်ဆုံး ဖြစ်၏ (ရှိမန် ပေတရု၏ မြင့်မြတ်ထူးကဲမှု [Primacy of Simon Peter](#) တွင်ကြည့်ပါ။) (၂) ရှင်ပေတရုသည် ရောမအတွက် သူ့အားဆက်ခံမည့် သူများကို ချမှတ် ဆုံးဖြတ်ပေးခဲ့၏။ (၃) ဘုံစံရှေ့ပုံများသည် တပည့်တော်များ (တမန်တော်များ)၏ အရိုက် အရာ ဆက်ခံသူများ [apostolic succession](#) ဖြစ်၏။ ပုပ်ရဟန်းမင်း အကြည့်ဒေသသည် အနောက်တိုင်း၏ နေပြည်တော်များ အထိပင် သက်ရောက် ပိုင်ဆိုင်၏။ ရောမ၏ သြဇာတက္ကမမှာ အချေအတင် ပြန်လှန်နှိုးနှော နေစရာ မလိုဘဲ (နေပြည်တော်များ အထိ မိမိ တင်မြှောက်လိုသော လက်အောက်ခံ သင်းအုပ်ဆရာများကို) ခန့်အပ်ထားနိုင်၏။ သို့သော်လည်း ၎င်းသည် မီလန် ထိုမှတဆင့် ရာဇဝင်နာသို့ ရွှေ့ပြောင်းပြီးနောက် ရှင်မသဲ ၁၆၊ ၁၈-၁၉ တို့ကဲ့သို့ ကျမ်းချက်များကို အခြေခံလျက် ပို၍ သေးစိတ်ဆန်သော ထုချေချက်များမှာ ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့၏။ သို့ငြားသော်လည်း ပေတရု၏ အမွေခံများနှင့် တပည့်တော် (ဟုခံရယူသူ)များ၏ အရည်အသွေးများ၊ ထိုနှင့် အလားတူသော ရောမ (ရှုန်းမိ) နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ပုပ်ရမင်းဆိုင်ရာ လေးစားတန်ဖိုးထားမှုများကို ဧကရာဇ်များ အရှေ့ဘက်မှ အဆင့် မြင့် ဘုန်းတော်ကြီးများနှင့် အရှေ့ဘက် အသင်းတော်တို့ ကဲ့သို့ကပင် အံ့တု နိုင်ခြင်း မရှိသော အချေသို့ ရောက်သွားခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၃၈၀ တွင် ကွန်စတန်တီနိုဘဲလ် အသင်းတော် ပေါင်းစုံဆိုင်ရာ သံဃာယနာမပင် ရောမ၏ ဂုဏ်သိဟ်ကို အတည်ပြုပေး ခဲ့ပေသည်။ ပုပ်ရဟန်းမင်း၏ အဆုံး အဖြတ်ဆိုင်ရာ အယူခံ ဝင်ခြင်းနှင့် ကွန်စတန်တီနိုဘဲလ်၏ (အဆင့်) အနေအထားများသည် သြဝါဒဆိုင်ရာ အထောက်အထား ရှင်းလင်းချက်များ ပိုမိုလိုအပ်မှု ရှိခဲ့သော်လည်း၊ နောက်ဆုံးတွင် ရောမ၏ ထိပ်ဆုံးနေရာအား အမွေခံထားခြင်း (နောက်ဆုံး ဆုံး ဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိခြင်း) နှင့် ပါးနပ်လိမ္မာသော ဘာသာရေး သုံးသပ်ဆင်ခြင်မှု လျှောက်လည်းချက်များက ထောက်ခံ ပေးသဖြင့် ၎င်းကို (ရောမသည် အထွဋ်အထိပ်နေရာမှ ဖြစ်သည် ဟူသော ဆုံဖြတ်ချက်ကို) ပြည့်ဝစွာ ဖွံ့ဖြိုး ခိုင်မာစေခဲ့ပေသည်။ ထို အထွဋ်အထိပ်နေရာသည် တိကျခိုင်မာစွာ ဖြစ်လာခဲ့၍၊ အနေအသားကျ လာခဲ့သော် လည်း၊ နောက်ပိုင်းခေတ်များတွင် ပိရောမီဖြစ်စရာ အကြောင်းများ ဖြစ်လာခဲ့ ပေ သည်။

အသင်းတော်များဆိုင်ရာ သံဃာယနာ

ဤခေတ်ကာလအတွင်းတွင် များစွာသော အသင်းတော်ပေါင်းစုံ သံဃာယနာများကို စုစည်းပြုလုပ်ခဲ့ပေသည်။ ၎င်းတို့မှ အများစုမှာ ခရစ်ယာန် ဝါဒဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများ အတွက် ပြုလုပ်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ နစ်ဇီးယား သံဃာယနာ နှစ်ခု (အေဒီ ၃၂၅နှင့် ၃၈၂) သည် အရီယန်တို့၏ သွန်သင်မှုအား အယူဝါဒသစ် တီထွင်မှုနှင့် မိစ္ဆာ အယူဝါဒ အဖြစ် ပြစ်တင်ရှုံ့ချထားပေးသည်။ (နိုက်စ်နီ အယူ [Nicene Creed](#) ကိုကြည့်ပါ။) ဖေက်ဆက်စ် ([Ephesus](#)) သံဃာယနာက နစ်စတိုရီယန်နစ်ဇင် [Nestorianism](#) တို့အား ပြစ်တင်ရှုံ့ချ၍၊ အပျိုစင် မာရီအား ချီးမွမ်းခြင်း [Blessed Virgin Mary](#) ကို သီအိုတိုကော့စ် [Theotokos](#) (ဘုရားအား မွေးဘွားသူ သို့မဟုတ် ဘုရားသခင်၏ မယ်တော်) အဖြစ် အတည်ပြုပေးခဲ့သည်။ ချာလ်လကစ်ဒန် သံဃာယနာ [Council of Chalcedon](#) မှာ အသိသာဆုံး ဖြစ်၍ ၎င်းမှ ခရစ်တော်သည် “အပြည့်အဝ

လူသားဖြစ်သည်။ အပြည့်အဝ ဘုရားသခင်ဖြစ်သည်” ခရစ်တော်၏ သဘာဝနှစ်မျိုးကို အတည်ပြုခဲ့ပေသည်။ ၎င်းသည် တလုံးတဝတည်း ဖြစ်သည်ဟုသည့် အစဉ်အလာ ယုံကြည်ချက်မှ ခွဲထွက်သွားခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ၎င်းသည် ပုပ်လီယို သည် ဂရိတ်၏ တွန်း **Pope Leo the Great's Tome** ကို အချေခံထားခြင်း ဖြစ်ပေ၍ ဘုရားတစ်ဆူဝါဒကို ပြစ်တင်ရှုံ့ချပြီး ဘုရားတစ်ဆူဝါဒ၏ သြဇာလွှမ်းမိုးမှုကိုလည်း ပါယ်ချထားပေသည်။ သို့သော်လည်း သြဇာတက္ကမ ရှိသော အသင်းတော်အားလုံးက သံဃာယနာများကို တညီတညွတ်တည်း လက်ခံသဘောတူခြင်းကား မရှိခဲ့ပေ။ ဥပမာ အားဖြင့် နှစ်တိုရီယန်နစ်ဇင် **Nestorianism** များနှင့် အရှေ့ဘက် အဆာရီယန် (ဆီးရီးသား) အသင်းတော် **Assyrian Church of the East** များသည် ဖေကဆက် အေဒီ ၄၃၁ သံဃာယနာ **Council of Ephesus** ပေါ်၌ ကွဲကွာခဲ့ပေသည်။ အရှေ့တိုင်း အောသိုဒေါ့များ **Oriental Orthodoxy** သည် အေဒီ ၄၅၁ ချာလ် လကစ်ဒန် သံဃာယနာ **Council of Chalcedon** ၌ ကွဲသွားခဲ့ပေသည်။ ပုပ်ရဟန်းမင်း ဆာစီးယာ့စ် (၁) **Pope Sergius I** က အေဒီ ၆၅၂ ကွန်စတန်ဆစ် သံဃာယနာ **Quinisext Council** အား ငြင်းဆန်ခဲ့ပေသည်။ (စီရင်စု ငါးစုတွင် ကြည့်ပါ။) အေဒီ ၈၆၉-၈၇၀ နှင့် ၈၇၉-၈၈၀ ကွန်စတန်တီနိုဘဲလ် စတုတ္ထ သံဃာယနာအား ကာသို လစ်နှင့် အရှေ့ပိုင်း အောသိုဒေါ့များက အငြင်းပွားခဲ့ပေသည်။ (ဗုဒ္ဓ ဘာသာ သံဃာယနာများ ကဲ့သို့ အကြိမ် ရေတွက်ခြင်း မဟုတ်ပေ။ ခရစ်ယာန်တွင် သံဃာယနာ များလွန်းသောကြောင့် မည်သည့်ဒေသမှ မည်သည့် အကြိမ်ဟု ရေတွက်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။)

နိုက်စ်နီနှင့် နိုက်စ်နီ ခေတ်လွန် ဖာသာများ

အစောပိုင်းကာလ အသင်းတော် ဖာသာများကို အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီးပေပြီ။ သို့သော်လည်း၊ ခရစ်ယာန် သာသနာ၏ နောက်ပိုင်း အမွေခံများသည် ခရစ်ယာန် အယူအဆ ဆိုင်ရာ သီအိုရီ ကျမ်းတွဲများကို ရေးသားခဲ့ သည့် များစွာသော ကြီးကျယ်သည့် ဖာသာများကို အသစ် မွေးထုတ်ပေးခဲ့ ပေသည်။ ၎င်းတို့အထဲတွင် စိန့်ဩဂတ် စတင် **Augustine**၊ ဂရိယိုရီ နှစ်ဇင်ဇာ့စ် **Gregory Nazianzus**၊ ဂျေရုဆလင်မှ စီရီးလ် **Cyril of Jerusalem** မီလန်မှ အမ်ဘရိုစ် **Ambrose of Milan**၊ ဂျေရိုမိုး **Jerome** နှင့် အခြားသော ထင်ရှားသည့် ဖာသာကြီးများ ပါဝင်ပေသည်။ ထိုအကျိုးဆက်များကြောင့် ဗီဂေးလ်နှင့် ဟိုရင့်စ်၏ ခေတ်ကာလများနှင့် ဆက် စပ်ခြင်း မရှိတော့ဘဲ စာပေနှင့် ကျောင်းတော် အယူဝါဒ ဆောင်ရွက်မှုများမှာ ရွှေခေတ်သို့ ရောက်ရှိခဲ့ပေသည်။ ဂျွန် ချယ်ရီဆိုစတမ် **John Chrysostom** နှင့် အေသင်နီဆီးယာ့စ် **Athanasius** ကဲ့သို့ အချို့သော ဖာသာများမှာ မိစ္ဆာ ဘိုင်ဇန်တိုင် ကေရာဇ်များ၏ ပြည်နှင့်ဒဏ်ပေးခြင်း၊ နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းမှုပြုခြင်း သို့မဟုတ် အသေသတ်ခြင်းများ ထိခံခဲ့ရပေသည်။ သူတို့ရေးခဲ့သည့် ကျမ်းပေါင်းများစွာကို နိုက်စ်နီနှင့် နိုက်စ်နီ ခေတ်လွန် ဖာသာများ၏ ကျမ်းတော်များအဖြစ် အင်္ဂလိပ်ဘာသာသို့ ပြန်ဆိုခဲ့ပေသည်။

ငါးဒေသစု

အေဒီ ၅ ရာစုတွင် သင်းအုပ်ဆရာပိုင် ဒေသစု သည် ဖွံ့ထားလာခဲ့ပြီး၊ ပန်တာဒီ ခေါ် ဝါစဉ်အရ သတ်မှတ်၍ ငါး ဒေသစု စနစ် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပေသည်။ ယခု ခွဲခြား သတ်မှတ်မှုအရ ငါး ဒေသစုအတွင်း ရောမအား ရှေးကျ သော၊ အင်ပါယာတွင်း အကြီးဆုံး မြို့ဖြစ်သော နားလည်ပြီးသားအတိုင်း ခရစ်ယာန် လောက၌ အထွဋ် အထိပ် နှင့် အာဏာ အရှိဆုံး ဂုဏ်ကို ပေးထား၍ ၎င်းအား ကိုင်တွယ်ခွင့်ကို ရောမ၏ ကြီးအကဲများက ထက်ဝက် ပိုင်ပေသည်။ ကွန်စတန်တီနိုဘဲလ်သည် အင်ပါယာ၏ မြို့တော်အဖြစ် ဒုတိယမြောက်ဖြစ် သြဇာ ကိုရရှိပေသည်။

အောက်ဖော်ပြပါ စာရင်းမှာ ရောမအင်ပါယာ၏ မူလ စီရင်စု ငါးခု၏ ဝါစဉ်များပင် ဖြစ်ပေသည်။

- ရောမ (ရှင်ပေတရု နှင့် ပေါလု) အနောက် ရောမအင်ပါယာ၏ ပြိုင်ဘက်မရှိသော ပုပ်ရဟန်းမင်း အဖြစ်
- ကွန်စတန်တီနိုဘဲလ် (ရှင် အင်ဒရူး) လက်ရှိ တူရကီ
- အလက်ဇန်းဒြား (ရှင်မာက) လက်ရှိ အီဂျစ်
- အန္တီအုတ် (ရှင်ပေတရု) လက်ရှိ တူရကီ

- ရှေ့ဆောင် (ရှင် ယာကုပ် St. James) လက်ရှိ အစွဲရေးလ် ပါလက်စတိုင်း

ဘုန်းကြီးရဟန်းဝါဒ

ဘုန်းကြီးရဟန်း ဝါဒသည် လောကီနောက်သို့ ကောက်ကောက်ပါအောင် လိုက်ခြင်းအား စွန့်ပါယ်သည့် ရသေ့ ဝါဒ ပုံစံတစ်ခုပင် ဖြစ်၍၊ ကောင်းကင်နိုင်ငံတော် တစ်ခုတည်းကိုသာ အာရုံပြုလျက် နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာ (လောကုတ္တ ရာ) နောက်သို့ ကောက်ကောက်ပါအောင် လိုက်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ အထူးသဖြင့် နိမ့်ချမှု အကျင့်၊ ဒုက္ခဆင်းရဲ ခံခြင်း အကျင့်၊ အိမ်ထောင်ယူသားမွေး အလုပ်ကို ရှောင်ကြည်သော ဗြဟ္မစရိယ အကျင့်များပင် ဖြစ်ပေသည်။ ၎င်း သည် ဂျူးသာသနာ၌ အမြစ်တွယ်ခဲ့သော ရိုးရာကျမ်းစဉ်များကို လက်ခံလာခဲ့သည့် မိသားစုများဖြစ်သည့် အသင်းတော်၏ ရှေးဦးကာလကပင် စတင်ခဲ့ပေသည်။ ဘတ္တိဇံဆရာ ရှင်ယောဟန်အား မူလပကတိ ရဟန်း သာမဏေ ပုံစံတွေ့ရပေသည်။ ထို့ပြင် ဘုန်းကြီးရဟန်း ဝါဒအား တပည့်တော်များ (တမန်တော်များ)၏ အသိုင်း အဝိုင်း အစည်းအရုံးများကလည်း လှုံ့ဆော်အားပေးခဲ့ကြောင်း တမန်တော်ဝတ္ထုကဲ့သို့ မှတ်တမ်းများတွင် ဖော်ပြ ထားပေသည်။

ဘုန်းကြီးရဟန်း ဝါဒမှာ အီရိမက်တက်ခံနှင့် စီနီဘက်တက်ခံ ဟူ၍ နှစ်မျိုး ဖြစ်၍၊ အီရိမက်တက်ခံ ဘုန်းကြီးသည် တောရ ရဟန်း ဖြစ်ကာ တသီးပုဂ္ဂလနေထိုင် ကျင့်ကြံပြီး၊ စီနီဘက်တက်ခံ ဘုန်းကြီးများမှာ ယေဘုယျအားဖြင့် ဘုန်းကြီးကျောင်းများ ဖြစ်သည့် ကျောင်းထိုင်ဘုန်းတော်ကြီး ကွပ်ကဲမှု ဝိနည်းအောက်၌ အသိုင်းအဝိုင်းဖြင့် နေထိုင် ကျင့်ကြံပေသည်။ မူလအစ၌ ခရစ်ယာန် ဘုန်းကြီးအားလုံးမှာ တောရ ရဟန်းများသာ ဖြစ်၍ အန်တိုနီ သည် ဂရိတ် **Anthony the Great** ၏ ပမာနောက်သို့ လိုက်ခဲ့ကြပေသည်။ သို့သော် နာမ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လမ်းညွှန် အတွက် အဖွဲ့အစည်းတည်ထောင်ရန် လိုအပ်ချက် တချို့ကြောင့် အေဒီ ၃၁၈ တွင် ရှင်ပစ်ခိုမီးယာ့စ်က သူ၏ နောက်လိုက်များအား အဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းရန် ဦးဆောင်ခဲ့ရာမှ ပထဦးဆုံး ဘုန်းကြီးကျောင်း ဖြစ်လာခဲ့ပေသည်။ နောက်များမကြာမှီတွင် အလားတူ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်မှုများမှာ အီဂျစ်သဲကန္တာရ တစ်လျှောက်နှင့် ကျန်သော ရောမ အင်ပါယာ၏ ထက်ဝက် အရှေ့ပိုင်းတွင် ပြန့်နှံ့သွားခဲ့ပေသည်။ ဘုန်းကြီးရဟန်း ဝါဒ ထွန်းကားမှု၏ ပင်မ ထင်ရှားမှုများ အဖြစ် အရှေ့ဘက်မှ စိန့် ဘက်စဲလ် သည်ဂရိတ် **St. Basil the Great** နှင့် အနောက်ဘက်တွင် ကျော်ကြားသော ဘင်နစ်ဒက်တိုင်း အုပ်ချုပ်မှု ဥပဒေ **Benedictine Rule** ကို ဖန်တီးခဲ့သော စိန့် ဘင်နစ် ဒက်စ် တို့ပင် ဖြစ်၏။ ထိုဥပဒေသည် အလယ်ခေတ် တလျှောက်လုံးတွင် အခြေခံကျသော ဥပဒေ တစ်ရပ် ဖြစ်လာ ခဲ့ပေသည်။